

Kina i Afrika

– gamle alliancer med nye globalpolitiske perspektiver?

Af Jørgen Delman, direktør for NIAS Nordisk Institut for Asienstudier
Peter Kragelund, projektforsker ved Dansk Institut for Internationale Studier

Kinas fremfærd i Afrika er et varmt emne såvel i debatten om Kinas »opstigen« og voksende globale indflydelse som i diskussionen om Afrikas fremtid. Kinas afrikanske eventyr er blevet særdeles synligt i de seneste år, og det rejser en række spørgsmål om Kinas hensigter, landets rolle i international politik og konsekvenserne for Afrika.

I den internationale debat, som i høj grad har været drevet af amerikanske observatører og interesser,¹ har der især været fokus på Kinas tørst efter råstoffer, specielt olie, samt viljen til at arbejde selv de steder, hvor Vesten og vestlige interesser har trukket sig ud. Kina kritiseres for sin ubekymrthed for at samarbejde med »banditregimer« og sin insisteren på ikke at knytte politiske betingelser til Kinas mangeartede engagementer i Afrika.

Argumentet i denne artikel er, at Kinas nye afrikanske »safari«² kapitaliserer på et langvarigt engagement i Afrika, som strækker sig tilbage til begyndelsen af 1950'erne. En midlertidig vaklen i den kinesiske Afrika-politik i 1980'erne rækker ikke ved det indtryk, at Afrika altid har været strategisk vigtigt for Kinas udenrigspolitik og internationale stilling, bl.a. i forbindelse med anerkendelsen af Folkerepublikken Kina som den retsmæssige repræsentant for Kina internationalt, herun-

der i FN. Mens indenrigs- og udenrigspolitiske hensyn har gået hånd i hånd i forbindelse med Kinas aktiviteter i Afrika, i det seneste tiår med fokus på Kinas internationale integration og deltagelse i globaliseringen, er Kinas tilgang til Afrika konsistent blevet artikuleret omkring ønsket om, at Kina og dets afrikanske partnere skulle have gensidig nytte af samarbejdet, selvom virkelighedsbilledet ofte har været anderledes.

Det nye i Kinas engagement er, at det konstant vokser, uddybes og spreder sig over stadig flere typer af aktiviteter. Det bliver stedse mere forpligtende, især i forbindelse med omfattende og langsigtede kinesiske investeringer, specielt inden for udvinding af råstoffer.

I sidste instans efterlader Kinas afrikanske engagement et stadigt tydeligere indtryk af et regime, der er blevet en normal aktør og som mestrer *Realpolitik*. Under den ideologiske fernis forfølger Kina pragmatisk sine materielle mål, som er afgørende for at sikre Kinas vækst og stabilitet.

1. Kinas skiftende strategier over for Afrika

Kinas afrikanske engagement startede for alvor nogle år efter Folkerepublikkens oprettelse i 1949,³ nærmere betegnet i midten af

1950'erne, hvor Kina ekspanderede sin udenrigspolitiske arena fra Asien og den kommunistiske blok til også at inkludere Afrika. Frem til 1980'erne udviklede Kina en række grundlæggende principper for sit forhold til Afrika på basis af fem principper for fredelig sameksistens,⁴ først nedfældet af Kina og Indien i 1954 og derefter underskrevet af 29 asiatiske og afrikanske lande på Bandung konferencen i 1955.

Kinas synspunkt var, at Afrika og Kina tilhørte samme klub; de var udviklingslande, der havde et skæbnefællesskab i opgøret med kolonialismen og post-kolonialismens følger. De havde fælles fjender, primært de europæiske kolonimagter, men også USA, som Kina havde været i konflikt med siden Korea-krigen i begyndelsen af 1950'erne. Konflikten blev senere defineret som en konflikt mellem Nord og Syd, og i 1964 foreslog Zhou Enlai, Kinas daværende premierminister, et Syd-Syd samarbejde der skulle bestå af gensidig økonomisk bistand mellem fattige venner. Kinas engagement skulle følge en konsistent kurs, hvor man støttede afrikanske frihedsbevægelser i deres kamp mod kolonimagterne, finansielt og teknisk, såvel som med fødevarer, medicin, våben og militær træning af guerillaledere. Samtidig havde Kina som politisk hovedmål at sikre sig afrikansk støtte til ét-Kina politikken og til at Folkerepublikken skulle overtage Kinas sæde i FN og Sikkerhedsrådet fra Taiwan. Regimet i Beijing opfattede sig som Kinas legitime styre og anså Taiwan for en provins, der løsriv sig fra Kina i 1949. Taiwan var allerede særdeles aktiv i Afrika, og målet for Kina var at jage »renegat provinsen« ud af kontinentet. Efter selvstændigheden fra kolonimagterne rådede Afrika over mere end 50 stemmer i FNs Generalforsamling, og henover årene støttede et stigende antal afrikanske lande Kina (og ikke Taiwan) i de årlige afstemninger om, hvem der skulle beklæde Kinas sæde i FN. På trods af USA's modstand og taiwanesiske modkampagner lykkedes det i 1971

Folkerepublikken at vinde tilstrækkeligt mange afrikanske stemmer til at samle flertal i FN og blive anerkendt som retsmæssig repræsentant for Kina i FN.⁵

Kina ville også vise, at der eksisterede et alternativ til den vestlige bistandsindsats. Kinesisk bistand skulle demonstrere solidaritet med afrikanske fæller og vilje til at yde ofre bl.a. ved at yde bistand fra sine sparsomme ressourcer. Centrale principper i den kinesiske bistand, såsom lavt forrentede eller rentefrie lån, lange tilbagebetalingsperioder, og løfter om at kinesiske bistandsarbejdere skulle have samme løn og leve på samme vilkår som deres afrikanske modparter, blev allerede formuleret i 1964.⁶

Kina satsede på at udbrede sin ideologi, som utvivlsomt havde en grad af overbevisnings- og tiltrækningskraft, bl.a. i kraft af både den materielle og den militære støtte til afrikanske samarbejdspartnere. Men virkelighedsbilledet så ofte anderledes ud. Kina manglede de økonomiske ressourcer, som både Sovjetunionen og de vestlige lande var i besiddelse af.⁷ Herudover var Kinas engagement i Afrika præget af ønsket om at kunne skabe en front mod supermagterne. Kina var involveret i den Kolde Krig med USA og Sovjetunionen som hovedfjender,⁸ og Afrika blev på godt og ondt både en alliancepartner og en slagmark i Kinas forsøg på at undgå international isolation.⁹

Frem til slutningen af 1980'erne efterlod Kinas engagement et stadigt klarere indtryk af, at Beijing var blevet en mester i *Realpolitik*. Afrikapolitikken var nok moralsk-ideologisk, men samtidig usædvanligt pragmatisk. På den ene side ydede Kina rundhåndet støtte til befrielsesbevægelser, både moralsk og finansielt, og nye afrikanske regimer fik udviklingshjælp uden politiske betingelser.¹⁰ På den anden side havde kampen mod USA's og Sovjetunionens »hegemoni« og indflydelse i Afrika fået Kina til at alliere sig med nogle af

kontinentets største forbrydere, f.eks. Nime-ri, diktator i Sudan, som havde gjort det af med Sudans kommunister, og Mobuto fra Za-ire.¹¹ Herudover handlede Kina med Sydafrika under apartheid systemet, selvom Kina i øvrigt tog politisk afstand fra Sydafrika.¹²

Marginalisering af Afrika

Kina foretog en dramatisk kursændring fra plan- til markedsøkonomi fra slutningen af 1970erne, og marchen mod modernitet og økonomisk udvikling medførte, at Kina i 1980erne blev en af de hurtigst voksende økonomier i verden. Selvom der indimellem hørtes kritiske røster om manglende politiske reformer og overtrædelse af menneskerettigheder, betød det intet for Kinas kurs. Beijing fortsatte med at søge internationalt engagement og international anerkendelse. I Afrika dæmpede Kinas reformer dog begejstringen hos nogle socialistiske befrielsesbevægelser og unge regimer. Samtidig nedspillede Kina sin rolle på kontinentet i 1980erne og begyndelsen af 1990erne, om end Kinas magthavere fortsat forfægtede Kinas rolle som ledende tredje verdens nation, ligeværdig partner og nyslået talsmand for markedsøkonomiens velsignelser. Herudover betød Kinas forbedrede forhold til såvel Washington, der havde anerkendt Kina ved at etablere diplomatiske forbindelser i 1979, som til Moskva, at Afrika rent geopolitisk blev mindre betydningsfuldt for Kina.

Afrika spillede ikke umiddelbart nogen materiel rolle for Kinas modernisering, og Kina betragtede efterhånden Afrika på lige fod med andre regioner i verden. Nærmest med ét sluttede den betydelige bistand og de storstillede infrastrukturprojekter i Afrika. Men Kinas selvvalgte position som tredje verdens leder gjorde dog, at relationerne til de afrikanske lande blev vedligeholdt gennem flittige statsbesøg. Ønsket var, at samarbejdet nu skulle være gensidigt givtigt, ellers ville Kina trække sig.¹³

Kinas fornyede interesse i Afrika

Kinas nyhvervede status som respektabel international partner fik dog et skud foroven ved den brutale nedkæmpelse af protestbevægelser i hele Kina i juni 1989. Håndteringen blev kraftigt fordømt af de vestlige lande, kritikken i vestlige medier var hård, og både USA og EU indførte en våbenembargo mod Kina, som stadig håndhæves.

Kina måtte nu søge international støtte og anerkendelse andre steder fra. Støtten kom bl.a. fra afrikanske ledere, som enten ikke fordømte massakren, eller ligefrem støttede »de resolute handlinger for at knuse det kontra-revolutionære oprør«, som Angolas udenrigsminister udtrykte det.¹⁴ Afrikanske topledere var også de første til at besøge Kina efter juni 1989.¹⁵ Der kan være tre grunde til opbakningen fra mange afrikanske ledere. For det første opfattede de deres egen situation som meget lig den kinesiske. De var ikke demokratisk valgte, og opstande blandt vilkårlige befolkningsgrupper blev anset som en trussel mod deres magt – en trussel som måtte bekæmpes akkurat som i Kina. For det andet var de imod den »neo-imperialistiske« indblanding i et andet udviklingslands interne anliggender. Sluttelig ville en fordømmelse af den kinesiske ledelse i forbindelse med massakren kunne have betydet et totalt stop for kinesisk bistand, som ville medføre, at de afrikanske ledere ville være overladt til vestens luner.¹⁶

Murens fald i 1989 ændrede Kinas globale analyse, og gennem de sidste mere end ti år har Kina udviklet en ny international strategi, som for alvor har foldet sig ud efter årtusindskiftet. Kina har søgt en stadig større international integration og har udviklet sine bilaterale relationer både i bredden og i dybden. Beijing spiller en stadig mere aktiv rolle i internationale organisationer. Folkerepublikken har meldt sig ind i det globale handelsregime i WTO, har indgået en lang række forpligtende handelsaftaler, har engageret sig

stærkt i både regionalt og internationalt samarbejde og har underskrevet en lang række internationale konventioner. Kina præsenterer sig og fremtræder indtil videre som en ikke-truende og ansvarlig global aktør og er selv med til at skabe nye internationale institutioner, som f.eks. Shanghai Cooperation Organization med fokus på udvikling og sikkerhed i Centralasien. Kina er særdeles aktiv for at styrke samarbejdet på alle niveauer i Øst- og specielt Sydøstasien. Udenrigspolitikken er blevet både fleksibel og sofistikeret samtidig med, at den er blevet afpersonaliseret og institutionaliseret i et omfang, som ingen havde forudset i begyndelsen af 1990'erne.¹⁷

Aktuelle udenrigspolitiske analyser fra kinesisk side opererer med følgende opfattelse af den aktuelle verdensorden: (a) Efter Østblokkens kollaps ønsker USA at være verdens leder og forestiller sig en verden med én supermagt og adskillige stærke (vestlige) lande; (b) en række europæiske lande og Japan ønsker en verden med en begrænset multipolaritet, hvor de selv og USA er de stærke poler; (c) endelig er der udviklingslandene – herunder Kina – som tilstræber en multipolær verden, hvor forskellige samfundssystemer er i balance.¹⁸ Hvor USA og andre vestlige lande således, efter Kinas opfattelse, søger globalt lederskab (læs »hegemoni«) i den post-kommunistiske verden, ser Kina altså sig selv som et af centrene, med stor- eller supermagtstatus, i en multipolær verden og som forsvarer af udviklingslandenes nationale interesser.

Kinas vigtigste strategiske mål er at skabe fredelige internationale rammer omkring sin egen udvikling og at skabe basis for en genforening med Taiwan uden indblanding udefra. Afrika er stadig en vigtig brik for at nå disse mål. Støtte fra afrikanske lande kan bruges til at modvirke, hvad den kinesiske ledelse opfatter som USAs »bløde« inddæmningspolitik. Samtidig har Kina brug for den

energi, som Afrika kan levere, kinesiske kommercielle interesser er på udkig efter nye markeder for både kapital og varer i takt med en stadig mere ekspansiv globaliseringsstrategi, og Afrikas markeder råber på billige konsumvarer og investeringer.¹⁹ Kina har også erkendt, at selvom Afrika kan virke svagt, så står afrikanske lande ofte sammen og stemmer i fællesskab i internationale organisationer som FN.

Siden begyndelsen af 1990'erne har Kinas topledere igen vist stor interesse for at rejse til Afrika, og efter årtusindskiftet har de aflagt besøg i en lang række afrikanske lande, underskrevet et stort antal bilaterale aftaler og haft penge med til bistand og lån til statslige investeringsprojekter.²⁰ Alene fra januar til juli 2006 havde Kinas præsident, premierministeren og udenrigsministeren aflagt besøg i sammenlagt 16 afrikanske lande.²¹ Rejserne og tilsvarende afrikanske topbesøg i Kina har resulteret i mange bilaterale aftaler, der binder Kina og Afrika stadig tættere sammen. I 2000 tog Kina ydermere initiativ til at etablere et »Kina-Afrika Forum«, som har holdt to møder på højt niveau i hhv. 2000 (Beijing) og 2003 (Addis Abeba), og i november 2006 skal det tredje Forum afholdes nu på toplederniveau, denne gang i Beijing.²²

Strategisk partnerskab

Under en rundtur i Afrika i foråret 2006 understregede Kinas præsident, Hu Jintao, ved et besøg i Nigeria, at Afrika har righoldige råstoffer og markeder, mens Kina har viden og praktisk erfaring med at håndtere udvikling, som Afrika kan nyde godt af. »*China's development will not pose a threat to anyone. On the contrary, it will bring more development opportunities to the world,*« argumenterede Hu.²³ Hus tur fulgte offentliggørelsen af Kinas første egentlige Afrikastrategi i januar 2006. Den lagde op til et strategisk samarbejde på basis af den udenrigspolitiske analyse, som blev gennemgået ovenfor. Den anerkendte Afrikas betydning globalt og for Kina

samt de gældende principper for samkvemmet. Derudover blev der fremlagt en bred palet af instrumenter, som cementerer Kinas aktuelle engagement i Afrika (se Box 1). Hvor strategien giver et samlet bud på Kinas hensigter og forventninger, er der dog i praksis kun tale om en sammenfatning af eksisterende politikker og aktiviteter. Strategien byder hverken på visioner eller nytænkning, og udeladelserne er måske mest interessante. USA bliver ikke nævnt med et ord, og der bliver ikke sat tal på hvad det måtte koste, at Kina ønsker at øge sit engagement på det afrikanske kontinent. Endelig mangler der forslag til, hvordan den kinesiske indsats i Afrika kan eller skal koordineres. Ledelsen i Beijing kan nok sætte en dagsorden, men den kan ikke mere kontrollere eller koordinere den brede vifte af offentlige og private kinesiske aktører, som har engageret sig i Afrika

de senere år (se Afsnit 4). Det er samtidig markant, at Kina forfægter sit privilegium til at give bistand uden politiske betingelser, hvilket har været konsistent kinesisk politik siden vedtagelsen af de fem principper for fredelig sameksistens (se ovenfor). I denne sammenhæng er det dog vigtigt at notere, at Kinas ønske om at give bistand uden politiske betingelser kan blive en anstødssten i forhold til NEPADs ønske om at fremme demokrati samt god politisk og økonomisk regeeringsførelse.²⁴

Afrika strategien har haft flere mål: Den skulle sende et stærkt politisk signal til Afrika om, at Kina mener sin stadigt voksende interesse for kontinentet alvorligt. Ydermere var strategien et signal til det internationale samfund om, hvor betydningsfuldt Afrika er for Kina²⁷ (og *vice versa*), og at ingen skal

Box 1

Kinas nye Afrika strategi – januar, 2006

Målsætninger: (1) Politisk samarbejde: styrkelse af politiske forbindelser på alle niveauer, herunder gensidige besøg af topledere, udveksling mellem lovgivende forsamlinger, forbindelser mellem politiske partier, oprettelse af diverse konsultative organer, blandede komitéer o.lign., samarbejde i internationale organer, herunder FN, samt endelig samarbejde mellem regionale myndigheder; (2) økonomisk samarbejde, herunder udvikling af den gensidige handel, etablering af et sino-afrikansk handelskammer og forhandling af frihandelsaftaler, investeringsfremme, aftaler om beskyttelse af investeringer, investeringsstøtte til kinesiske virksomheder, fremme af samarbejde mellem finansielle institutioner, samt inden for landbrug (hvor der skal udarbejdes et egentligt program), infrastruktur (hvor den kinesiske regering vil støtte kinesiske virksomheders deltagelse i statslige infrastrukturprojekter i Afrika), energi og turisme. Kina vil endvidere fortsætte sin bistandsindsats uden politiske betingelser (不附加政治条件的援助) samt styrke samarbejdet i de internationale organisationer; (3) samarbejde inden for uddannelse, videnskab, kultur, medier, sundhed, offentlig administration, mellemfolkelig udveksling (især unge og kvinder), miljø, katastrofer og humanitær bistand; (4) militært samarbejde: udveksling af militære delegationer på højeste niveau, opbygning af kapacitet i Afrikas militære styrker gennem træning, samt støtte til konfliktløsning og fredsbevarende opgaver gennem FN systemet; (5) samarbejde på det juridiske område såvel som omkring bekæmpelse af transnational kriminalitet og inden for ikke-traditionel sikkerhed, herunder udveksling af informationer, og diskussion af et udvidet samarbejde omkring bekæmpelse af terrorisme, smugling af håndvåben, narkotikahandel og anden kriminalitet. (6) Endelig understreger strategien betydningen af at fortsætte dialogen inden for rammerne af det nyetablerede »Kina-Afrika Forum«²⁵ samt af at undersøge, hvordan »Kina-Afrika Forum« og det afrikanske »New Partnership for Africa's Development« (NEPAD) kan samarbejde på den mest frugtbare måde.²⁶

forsøge at stikke en kæp i hjulet på samarbejdet. Strategien havde også det indenrigspolitiske formål, at den skulle informere befolkningen om betydningen af den afrikanske »safari«, og samtidig skulle den motivere den brede vifte af aktuelle og mulige aktører til at engagere sig yderligere i Afrika med den visshed, at der er politisk, og i mange tilfælde finansiel opbakning til deres aktiviteter fra centralt hold.

*En mangfoldighed af kinesiske aktører*²⁸

I skrivende stund er en lang række offentlige og private kinesiske aktører engageret i Afrika. På det centrale niveau er det Kommunistpartiets Internationale Departement,²⁹ Udenrigsministeriet og Handelsministeriet som har førertrøjen på, utvivlsomt med Partiet i en ledende rolle. En række fagministerier er ansvarlige for bistandsprojekter inden for deres fagområde, for uddannelsesmæssige tiltag eller lignende. I princippet har alle ministerier et kontor, som er ansvarligt for Afrika, herunder også forsvarsministeriet, som dog ikke er rundhåndet med oplysninger om sine aktiviteter i Afrika. Herudover er der en del forskningsorganisationer, både centralt og på universiteterne, som beskæftiger sig med Afrika relaterede spørgsmål, men både tilgang, metoder og mulighed for feltarbejde halter langt efter standarden andre steder i Verden. Kinas tilgang til Afrika er åbenlyst ikke informeret af forskning, og forskningen – også de kilder, der er citeret i denne artikel – har primært til hensigt at understøtte officiel kinesisk politik. Herudover beskæftiger en række halvofficielle foreninger, som også er centralt styrede, sig med mellemfolkelige relationer. Der er »spejl«-organisationer i provinserne, som udover centralt pålagte opgaver, forfølger deres egne spor med projekter i Afrika (se Box 2). Samtidig deler provinserne opgaver imellem sig efter anvisning fra Beijing, f.eks. inden for sundhedsprogrammerne i Kina, hvor hver kinesisk provins er ansvarlig for et eller flere lande i Afrika.³⁰ Denne arbejdsdeling er ligeledes et spejlbil-

lede af den måde, som de kinesiske myndigheder organiserer egne udviklingsprojekter på. De kinesiske ambassader i Afrika er blevet udvidet i de senere år og fokuserer stadig mere på at fremme samhandelsrelationerne.

I de seneste år er både offentlige og private virksomheder kommet til Afrika i stort tal. Det er virksomheder der deltager i offentlige infrastrukturprojekter (ofte vundet i udbud), virksomheder som investerer i råstofudvinding og andre projekter, samt handelsvirksomheder. I alt er der – ifølge en officiel kilde – mere end 600 kinesiske virksomheder, som opererer i Afrika.³¹ Det er stadig de statslige kinesiske aktører, der er dominerende i Afrika, men de private aktører agerer mere og mere uafhængigt. De er dog vanskelige at følge, og der mangler både information og forskning på området.

Det er imidlertid tydeligt, at Kinas nye Afrikastrategi bliver implementeret i en situation, hvor der sker en decentralisering af beslutningsprocesser i Kina og en gradvis frigørelse af en stadig større del af aktørerne fra direkte statslig indflydelse. At en flerhed af aktører er på banen betyder, at myndighederne gradvist må slække på kontrollen. Centralmagten vil i højere grad skulle fokusere på at fastlægge politikker og strategier samt at etablere rammebetingelser for de kinesiske aktører, herunder støtteprogrammer, som der findes en del af.

Mange af aktørerne vil således få mere frihed til at agere, oftest i konkurrence med andre nationers aktører. Men de statslige initiativer vil blive ved, og parti-staten vil fortsat ønske at markere sin stærke interesse i at deltage i alle aspekter af Kinas afrikanske »safari«. Men hvor den kinesiske stat tidligere havde hånd i hanke med alle kinesiske aktører, så er Kinas private virksomheder også begyndt at agere i Afrika. Det betyder, at den kinesiske stat bevæger sig fra at være styrende til at være mere støttende for det kinesiske engagement.

2. Hvad er Kinas aktuelle interesser i Afrika og hvad får Kina ud af det?

Der er ingen større uoverensstemmelser mellem substansen i den kinesiske politik og en række vestlige iagttageres opfattelse af Kinas engagement. F.eks. argumenterer både Alden og Shinn for, at Kinas aktuelle interesser i Afrika skyldes mindst fire forhold: (1) Adgang til ressourcer, især olie; (2) nye markeder og investeringsmuligheder; (3) international anerkendelse gennem diplomatiske relationer; og (4) opgøret med vestlig, og især amerikansk, hegemoni.³² Disse forhold kan naturligvis vægtes forskelligt, men de er alle bundet til klare indenrigspolitiske hensyn.

Ressourcerige Afrika

Afrikas ressourcer, især olie, mineraler og træ, udgør en meget væsentlig årsag til, at Kina fra begyndelsen af 1990'erne, specielt siden Kina blev netto olieimportør i 1993, år for år har intensiveret sit engagement i Afrika. Argumentet underbygges af, at Kinas tilstedeværelse på kontinentet er blevet forøget i takt med opdagelsen af nye forekomster. Kinas hurtigt voksende økonomi kombineret med en kraftig urbanisering har betydet en øget efterspørgsel efter energiresourcer. Således betyder Kinas nuværende økonomiske vækst på 9 % om året, at Kinas forventede oliebehov vil være 214 % højere i 2025 end i 2002.³³ Behovet skal dækkes af import, i og med at Kinas produktion af olie forventes at være stabil i perioden. I 1996 var Kina nødt til at importere 11 % af sit olieforbrug og i 2020 forventes det i ét scenarie at være steget til 60 %, eller 5.32 mill. tønder per dag.³⁴ Adgang til energi, især olie, er helt centralt for Kinas vækst og dermed dets interne stabilitet. Derfor har energisikkerhed været et nationalt sikkerhedsanliggende i Kina siden 1998. Kina har satset kraftigt på at diversificere importen af især olie. Hvor importen var nogenlunde ligeligt fordelt mellem Mellemøsten og Asien-Stillehavsregionen i midten af forrige årti voksede afhængigheden af Mellemøsten i begyndelsen af dette årti. Det har medført, at Ki-

na, med de statsejede kinesiske olieselskaber i spidsen, nu i stor stil udvinder olie i tidligere sovjetiske republikker, Iran, Indonesien, Venezuela, og i Afrika. Kina får for indværende omkring 30 % af sin olie fra Afrika og Angola er nu Kinas næstmest betydningsfulde leverandør af olie (efter Saudi Arabien).³⁵

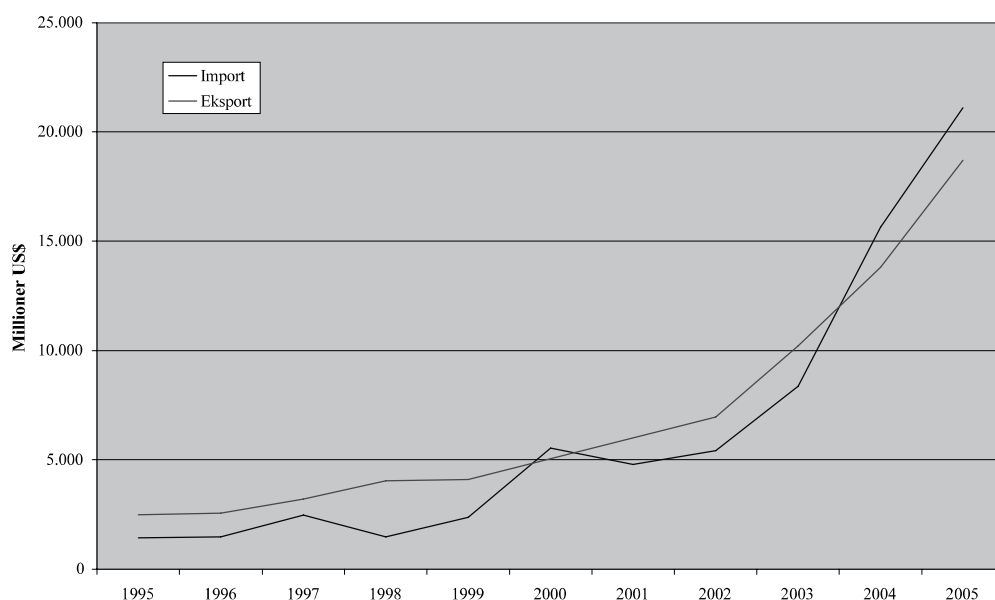
Der tegner sig et tilsvarende billede i forbindelse med andre ressourcer som kobber (Zambia), nikkel, jernmalm (Sydafrika), træ (Gabon og Congo), bomuld (Burkina Faso og Benin) og på det seneste også fødevarer. Argumentet er, at disse råvarer er nødvendige for Kinas økonomiske udvikling – kobber bruges til fremstilling af kabler og udstyr inden for elsektoren, og jern, nikkel, bomuld og træ i forarbejdningsindustrien og i bygge- og anlægssektoren. M.h.t. fødevarer presses Kina allerede på sine resurser, specielt jord. For det første vil et øget befolkningspres slide yderligere på resurserne. For det andet er al jord i Kina opdyrket, og fortsat urbanisering og udbygning af infrastruktur vil kombineret med den industrielle udvikling lægge beslag på stadig mere god landbrugsjord. For det tredje vil kinesernes øgede velstand betyde en ændring i diæten hen imod mere kød, som også kræver mere jord. Det betyder, at Kina på sigt bliver nødt til at importere fødevarer fra Afrika, og at denne import også kan blive et nationalt sikkerhedsanliggende.³⁶

Nye markeder og muligheden for at lære at begå sig globalt

Figur 1 giver en forklaring på, hvorfor internationale medier til stadighed fremkommer med overskrifter som: »Forget Mao, let's do business«, »China's trade safari in Africa«, »A Tsunami of investments«, og »Red Star, Black Gold«. Samhandlen mellem Kina og Afrika er steget markant i absolutte tal de sidste fire-fem år, men det skal samtidig noteres, at Afrikas eksport til Kina ikke udgør en væsentlig større del af Kinas samlede import i dag end den gjorde for 30 år siden, nemlig mellem to og tre procent. Det samme gælder

for Afrikas import fra Kina, som i dag er knap to en halv procent, en procent højere end for ti år siden, men kun en anelse højere end for 30 år siden. Den absolutte stigning som fremgår af figur 1 skal altså snarere ses som en konsekvens af Kinas vækst og stadig stigende integration i verdensmarkedet. Samtidig må det noteres, at havde det ikke været for olien, ville Afrika ikke have beholdt sin andel af Kinas samlede udenrigshandel.

og til dels Gabon, udelukkende olieeksportører. Blandt de mest importerede kinesiske produkter i Afrika finder man udover en række forbrugsgoder som tøj, sko, telefoner, radioer, batterier, computere knallerter og motorcykler, også te. Forskellen mellem koncentration af hhv. eksport og import betyder tillige at kun nogle få ressourcerige afrikanske lande har et egentligt handelsoverskud med Kina, nemlig Angola, Congo, Ækvatorial Guinea, Sudan, Gabon, Zambia, Chad, Burkina Faso, og Congo DR.³⁹ Resten har underskud.

Figur 1. Sino-afrikansk handel 1995-2005³⁷

Herudover er det vigtigt at notere, at det ikke er alle afrikanske lande der er en del af Kinas »handelssafari«. Ti lande i Afrika stod i 2005 for 93 % af kontinentets eksport til Kina (Tabel 1). Koncentrationen er ikke nær den samme på Kinas eksportmarkeder. De 10 vigtigste afrikanske importører³⁸ af kinesiske produkter tegner sig således for 78 % af al importen. Figur 1 skjuler også sammensætningen af hhv. eksport og import. Som det fremgår af Tabel 1 er Afrikas ti vigtigste eksportører til Kina, med undtagelse af Sydafrika, Zambia, Congo

Tabel 1. Kinesisk import fra Afrika: De 10 vigtigste eksportører i 2005⁴⁰

	<i>mio. US\$</i>	<i>Heraf udgør olie</i>
Angola	6.580,68	99,91 %
Sydafrika	3.443,64	0,00 %
Sudan	2.614,71	98,47 %
Congo	2.278,01	90,32 %
Ækvatorialguinea	1.486,07	95,12 %
Nigeria	527,06	95,59 %
Gabon	347,96	65,69 %
Zambia	251,78	0,00 %
Tchad	199,72	89,96 %
Congo, Dem. Rep.	175,71	0,00 %

Tallene fortæller os også, at Afrikas eksport til Kina hovedsageligt består af primære produkter, der er kendetegnet ved at skabe enklaveøkonomier, der især gavner eliten i samfundet,⁴¹ og som kan have negative konsekvenser for resten af økonomien gennem f.eks. opskrivning af valutaen, som det eksempelvis er sket i Zambia efter øget kinesisk efterspørgsel efter kobber.⁴² Herudover er det værd at lægge mærke til, at Tchad, som kun netop har oprettet diplomatiske relationer med Kina, er den niende vigtigste eksportør til Kina. Disse tal understøtter tydeligvis argumentet om, at Kinas adgang til olie har meget stor betydning for Kina, i de fleste tilfælde har de større betydning end principperne, diplomatiet og den internationale politiske arena.

Handelsstatistikkerne peger også på, at Afrika er blevet et marked for kinesiske produkter (især lette forbrugsgoder). Disse produkter distribueres i stor stil via kinesiske forhandlere.⁴³ Det er usikkert hvordan importen af disse produkter påvirker de Afrikanske lande. På den ene side kan importen føre til øget konkurrence for lokale producenter og dermed lukning af disse, og på den anden side kan det være en fordel for forbrugerne, idet de får adgang til billigere produkter. Der er kun lavet få analyser af konsekvenserne af denne import, og kun på et relativt højt aggregeringsniveau, men resultaterne peger på at, bortset fra tøjindustrien (og til dels læder- og skoindustrien), er der kun et meget lille overlap mellem importen af kinesiske forbrugsgoder og afrikansk produktion. Konklusionen er derfor, at, bortset fra Nigeria og enkelte tøjproducerende lande i det sydlige Afrika, vil de Afrikanske lande vinde ved den øgede samhandel med Kina.⁴⁴

Kinas økonomiske interesse i Afrika er ikke begrænset til at skaffe råstoffer og finde nye markeder for egne produkter, selvom hovedparten af investeringerne dog stadig kommer fra helt eller delvist statsejede virksomheder,⁴⁵ som søger at sikre adgang til ressourcer. Deres virke er ofte tæt knyttet til kinesisk bistand, og de har som regel en meget lang tidshorisont for deres investeringer (se Box 2). Diverse nyhedsmedier fortæller dog også om, at et stigende antal private kinesiske virksomheder er på vej til Afrika.⁴⁶

Box 2⁴⁷

Mozambique (Kina) center for fremme af investeringer og Handel

(莫桑比克中国投资开发贸易促进中心)

blev indviet i 2003 og er et af 11 centre, som er oprettet i Afrika med støtte fra kinesiske myndigheder. Centrene har officielt til formål at fremme kinesiske investeringer og handel i Afrika. Centret i Mozambique er blevet oprettet i et partnerskab mellem de centrale myndigheder, provinsmyndighederne i Anhui repræsenteret ved provinsens udenrigshandelsmyndigheder og et statsejet firma 'Guohe'. Selskabet som driver centret er registreret i Mozambique under navnet Hua An, og centret er beliggende i Maputo. Der er i første omgang investeret 12 mill. USD i en 16 etagers bygning. Centret er delt op i et stormagasin, udstillingsområde, hotel og kontorfaciliteter til udlejning. Investerings- og handelsefremme Centret har adresse i bygningen, hvis ejerskabskonstruktion er ukendt.

Afrika er vigtig i den kinesiske læringsproces. To årtiers reformproces i Kina kombineret med massive udenlandske direkte investeringer har ikke ændret ved det faktum, at kinesiske statsejede virksomheder lakker bag efter de globale ledere.⁴⁸ Afrika fremstår i denne henseende som et muligt valg i og med at transnationale virksomheder generelt lægger anderledes strenge risikovurderinger ned over deres investeringer end investerin-

ger i Afrika mestendels inviterer til. Med andre ord er der lettere adgang under mindre konkurrence for kinesiske virksomheder, som nyder godt af den nødvendige beskyttelse, om end de sjældent nyder fordel af fuldstændigt monopol. Ydermere kan Afrika ses som et led i en kinesisk internationaliserings- og diversificeringsproces som tog sit udgangspunkt i 1997-krisen i Asien. Krisen medførte, at Kina søgte at åbne og diversificere sin økonomi for at undgå at blive trukket med ned i en tilsvarende fremtidig krise.⁴⁹

Diplomatiske relationer og opgøret med vestligt hegemoni

Der er væsentlige udenrigspolitiske aspekter af Kinas tilstedeværelse i Afrika. Den understøtter Folkerepublikkens ét-Kina politik, hvor Kinas charmeoffensiv fortsætter for at sikre diplomatisk anerkendelse fra de få afrikanske regimer, der endnu har diplomatiske forbindelser med Taiwan.⁵⁰ Herudover har de afrikanske lande spillet en vigtig rolle i forbindelse med Kinas optagelse i WTO i 2001 og dermed dets anerkendelse som en markedsøkonomi. De afrikanske lande har desuden ofte spillet en rolle i forbindelse med vestens ufrugtbare indsats for at fordømme Kinas menneskerettighedssituation i FNs Menneskerettighedskommission; de afrikanske lande har simpelthen undladt at stemme eller stemt mod fordømmelserne.⁵¹

I tråd med de kinesiske analyser påpeger Alden, at Kinas udenrigspolitik er styret af en bekymring for amerikansk hegemoni.⁵² Den kinesiske ledelse er af den opfattelse, at landets nuværende økonomiske magt også skal udmønte sig i en politisk magt. Kina er på vej mod supermagtstatus som en af polerne i en multipolær verden. Med op til 53 stemmer i bl.a. FN-systemet repræsenterer det Afrikanske kontinent et vigtigt instrument for Kina til at indskrænke USAs magt.

Mere »blød« magt⁵³

Herudover er Kinas tilstedeværelse hverken begrænset til ressourcerige afrikanske lande eller til de primære sektorer i disse lande, men inkluderer udviklingsbistand i form af billige eller rentefrie lån, gældslettelser, og gavebistand, især i form af teknisk bistand. Bistanden er ganske omfattende og inkluderer bl.a. støtte til sundhedssektoren, demonstrationsprojekter i landbruget, kulturelle projekter og støtte til uddannelse og træning. F.eks. annoncerede Kinas premierminister i 2003, at Kina ville øge sit bidrag til uddannelse og træning af afrikanske professionelle, så programmet ville omfatte 10.000 personer i perioden fra 2003 til 2006.⁵⁴ Som andre donorer har Kina eftergivet de 31 fattigste lande i Afrika en betragtelig gældsbyrde. I 2000 afskrev Kina således 1.2 mia USD i gæld i forbindelse med det første »Kina-Afrika Forum«,⁵⁵ og i 2003 blev der afskrevet yderligere 750 mill USD.⁵⁶

Kinas bistand til Afrika har dog, på trods af erklærede grundprincipper, aldrig været uden betingelser. Gennem årene har Kina gået fra at give politisk rettet hjælp til en mere sofistikeret hjælpepakke. Hjælpen er stadig politisk bestemt, men gavebistand er i mange tilfælde blevet erstattet af favorable lån, som er bundet til indkøb i Kina.⁵⁷

Militær interesse – større eller strategisk engagement?

Kina kan endnu ikke udøve militær magt i Afrika, men Afrikastrategien fra 2006 (se ovenfor) var utvetydig i sit ønske om at fortsætte og udvikle eksisterende militært samarbejde, primært udveksling af besøg, støtte til lokal militær kapacitetsudvikling samt fredsbevarende missioner. Våbeneksport nævnes ikke i rapporten, men Kina er en betydningsfuld, om end mindre våbeneksportør i global sammenhæng.⁵⁸ Til gengæld er Kina den tredjestørste våbeneksportør til Afrika med en eksport på omkring 500 mil. USD i perioden 2000-2003.⁵⁹ Eksporten har bl.a. stor betyd-

ning for en række regimer, som af politiske grunde har svært ved at finde vestlige leverandører. Det er lande, som Kina har andre forbindelser med, primært for at sikre sig råstoffer, og der indgås ofte våben-for-råstof aftaler, f.eks. med Sudan, Tchad og Liberia.⁶⁰ Hvor Amnesty International beskylder Kina for at eksportere våben til lande i konflikt og som begår alvorlige overgreb på menneskerettighederne, afviser Kina, at våbeneksporten er i modstrid med internationale principper. Der er et kontrolregime på plads, hævdes det, som er baseret på tre principper: Eksporterede våben skal (a) hjælpe modtagerlandet til at opbygge forsvarskapacitet, (b) ikke bringe international sikkerhed og stabilitet i fare, og (c) ikke bruges til indblanding i andre landes indre anliggender.⁶¹ Uanset øjnene der ser, vil Kinas politik på våbeneksportområdet fortsat være omgærdet af mistro, både i Afrika og internationalt.

Selvom Kina til stadighed øger sit forsvarsbudget, er der på nuværende tidspunkt intet, der tyder på, at Kina vil matche sine strategiske interesser i Afrika med et tilsvarende militær-strategisk engagement. Kina vil strække sig langt for at forhandle sig til rette, men Afrika politikken er blevet så vigtig, at det ville være naivt at tro, at Kina ikke vil bringe sin militære kapacitet i anvendelse, i hvert fald truslen om brug af den, hvis det skulle komme til en egentlig konfrontation omkring vitale interesser i Afrika.

3. Hvad får Afrika ud af det?

Konsekvenserne for Afrika af Kinas stadig mere omfattende engagement på kontinentet er vanskelig at svare entydigt på, men der kan dog ses nogle tendenser. For det første giver Kinas tilstedeværelse i Afrika afrikanske ledere et større manøvrerum. Dels er de ikke længere udelukkende afhængige af vestlige donorer og disses krav om god regeringsførelse, demokratiske valg og lignende. De kan nu vende sig mod Kina, der ikke stiller samme typer af krav.⁶²

For det andet giver Kinas og Taiwans kamp om diplomatiske relationer de afrikanske ledere øget adgang til ressourcer. Taiwan tilbyder nu afrikanske ledere massive bistandspakker for at modstå Kinas hastige fremmarch på kontinentet. Både Kina og Taiwan søger til stadighed at udvide deres diplomatiske relationer i Afrika og en række afrikanske ledere har udnyttet denne rivalisering til enten at forhandle gode aftaler hjem eller ændre diplomatisk status ved udsigten til et bedre tilbud.⁶³ Forholdet til Taiwan er et kardinalpunkt i Kinas udenrigspolitik, så længe der ikke er sket en genforening, og det kan blive en akilleshæl, fordi pludselige ændringer i afrikanske politikeres opfattelse af Kina-Taiwan forholdet til fordel for Taiwan, uden yderligere varsel tvinger Kina til at afsende stærke advarsler og dermed blande sig i interne afrikanske anliggender, stik imod sine erklærede grundprincipper for udenrigspolitikken. I begyndelsen af september 2006 advarede Kinas ambassadør i Zambia således om, at Kina ville afbryde sine diplomatiske forbindelser med Lusaka, hvis oppositionspolitikeren Michael Sata blev valgt til præsident for Zambia. Sata havde omtalt Taiwan som en »uafhængig stat« og kritiseret arbejdsforholdene i kinesiske virksomheder i Afrika.⁶⁴

For det tredje kan kinesiske investeringer i Afrika fungere (a) som katalysatorer for udvikling, (b) som konkurrenter, og (c) som kapacitetsopbyggere. Kinas enorme behov for råstoffer kan hovedsageligt siges at have virket som katalysator for den lokale produktion, i og med at netop Kinas tilstedeværelse, qua behovet for råstoffer, enten har igangsat eller genoplivet en produktion lokalt. F.eks. var Sudan indtil 1999 nettoimportør af olie, men kinesiske investeringer har ændret situationen, således at Sudan nu er nettoeksportør af olie. Kinesiske virksomheder kan foretage deres investeringer, fordi de, modsat vestlige transnationale virksomheder, endnu ikke lader sig udfordre af NGO'er, der kræver at de

holder sig fra diktatoriske regimer, eller af aktionærer, der dels vil have sikkerhed for deres investering og dels ønsker at bevare virksomhedens image.

Omvendt kan kinesiske investeringer i infrastruktur og bygge- og anlægssektoren karakteriseres som konkurrerende. Kinesiske investeringer i disse sektorer er tæt knyttet til kinesisk bistand⁶⁵ og dermed adgang til billig kredit. Dette kan medvirke til at udkonkurrenere såvel lokale som internationale firmaer. Sluttelig kan kinesiske investeringer være med til at opbygge lokal kapacitet gennem overførsel af teknologi og viden ved længevarende samarbejder eller gennem simpel demonstrationseffekt. Denne proces er tilsyneladende i gang i den zambiske tekstilsektor, der ligesom kobberindustrien er af stor betydning for landets økonomi, men som modsat netop minedriften er karakteriseret ved tæt samarbejde med lokale underleverandører såvel som salgs- og marketingskanaler. Nye investeringer i denne sektor kan altså medføre en helt nødvendig opgradering af mange led i sektoren.

Ovenstående analyse har kun set på de direkte konsekvenser af kinesiske investeringer og ikke taget hensyn til de afledte effekter. Blandt disse er det på negativsiden værd at nævne problemer med enklaveøkonomier som omtalt ovenfor, gentagne problemer med at overholde miljø- og sikkerhedsforskrifter samt arbejdstagerrettigheder. På positivsiden kan de kinesiske investeringer skabe mere interesse for Afrika blandt andre investorer,⁶⁶ og den kinesiske tilstedeværelse i Afrika kan bringe værdifuld information om Kina til afrikanske forretningsfolk.⁶⁷ Sluttelig kan investeringerne (i nogle sektorer) tvinge afrikanske virksomheder til at blive mere konkurrencedygtige.

For det fjerde bliver resultatet af den øgede import af kinesiske forbrugsgoder til Afrika, som beskrevet ovenfor, generelt vurderet po-

sitivt,⁶⁸ men vurderingerne er selvfølgelig nuancerede. Et hovedargument er, at der kun er lidt overlap mellem de varer, der importeres og dem der produceres lokalt, hvorfor handlen kommer forbrugerne til gode. Denne aggregerede betragtning dækker dog over nogle vigtige undtagelser såsom tøj-, sko- og læderindustrien i det østlige og sydlige Afrika. Her er konkurrencen fra den billige kinesiske import stor og fagforeninger taler om mistede jobs i hundredtusindvis i disse regioner. Konsekvenserne af den kinesiske handel med Afrika skal ikke kun anskues ud fra den nuværende situation, men bør ses i et længere perspektiv. Den kinesiske import kan underminere muligheden for en fremtidig industrialisering i Afrika. Herudover bruger kineserne også kinesiske butikker til at handle kinesiske varer.⁶⁹ Importen har således ikke kun konsekvenser for forbrugerne og producenterne men også for de handlende.

Ovenstående argumenter har stort set udelukkende relateret sig til den politiske og økonomiske elite i Afrika, men hvordan ser billedet ud, hvis vi vender os mod den almindelige befolkning? Igen er billedet tvetydigt. Minus-siden: Kina åbner mulighed for, at nogle afrikanske despoter kan holde fast i magten og dermed forhindre eller udskyde nødvendige reformer til gavn for den fattige befolkning; efterspørgslen efter råstoffer, der historisk set ikke har gavnet en særlig stor del af befolkningen, fører til opskrivning af den lokale valuta til skade for anden eksport; mange kinesiske (statsejede) virksomheder er vertikalt integrerede, hvilket betyder, at samarbejdet med lokale entreprenører, og dermed muligheden for at overføre viden, er begrænset; og rygter svirrer om krænkelse af rettigheder på de kinesisk ejede virksomheder. Omvendt betyder strømmen af billige kinesiske forbrugsgoder til Afrika, at der nu endelig er »varer vi har råd til at købe«, som en sydafrikansk handlende fortalte til Reuters.⁷⁰

4. Kinesisk engagement i Afrika under forandring

Gennem årtier har Kina pragmatisk udviklet sit netværk af alliancepartnere i Afrika og fået en uvurderlig erfaring, blandt andet hvad angår håndteringen af afrikanske aktører, som ikke ville vælge side.⁷¹ Kina har arbejdet med fokus på udenrigspolitisk samarbejde, teknisk og humanitær bistand, økonomisk samarbejde, investeringer, militært samarbejde og våbensalg. Derudover har Kina skabt en række institutioner, som kan arbejde med Afrika. Endelig har Folkerepublikken sikret sig, at indenrigspolitiske og udenrigspolitiske hensyn har gået i spand i Afrika politikken.

Den fælles forståelse og professionalisme, som er opnået på det bilaterale plan, er vigtig for Afrikas fremtid. Selvom billedet af konsekvenserne af det kinesiske engagement langt fra er entydigt, og selvom konsekvenserne slår forskelligt igennem i forskellige sammenhænge, er der nemlig intet der tyder på, at Kinas ekspansion i Afrika fundamentalt vil ændre ved Afrikas marginaliserede position i verden. Afrikanske nationer kan ikke konkurrere med Kina, hverken i dag eller på kort sigt. De bliver derfor fastholdt i et mønster, hvor de eksporterer kapitalintensive råstoffer og importerer arbejdsintensive forbrugsgoder. Dette misforhold kan medføre, at Afrika bidrager til at skabe jobs i Kina, mens Kinas eksport underminerer det afrikanske jobmarked. Kun hvis en dialog kan etableres mellem de enkelte aktører på det Afrikanske kontinent, kan denne udvikling vendes.

Kina har tydeligvis besluttet sig for at sætte sit klare fingeraftryk på Afrikas politiske og økonomiske scene i de kommende år. Den til tider udtalte konflikt mellem en stærkt artikuleret ideologisk politik og realpolitik for at fremme egne interesser på jorden ser ikke ud til at kunne bringe Kina ud af kurs. Folkerepublikken er blevet en »normal« aktør på den afrikanske scene, en aktør som agerer på

kontinentet med samme ret (eller uret) som andre store aktører. Kina håndhæver – i princippet – andre grundsætninger for sit engagement end Vesten. Men det vil være uhensigtsmæssigt at demonisere Kina, selv om Beijing i nogle sammenhænge går veje, der kritiseres eller fordømmes i Vesten, især på råstof- og bistandsområderne. Det vil snarere være nyttigt at indgå i kritisk dialog og, om muligt, i samarbejde med kinesiske aktører med henblik på at udvikle fælles forståelser for hensigtsmæssige rammebetingelser.

Noter

1. Eksemplerne er legio. Der henvises løbende til en del af dem i artiklen.
2. Udtrykket stammer fra Mooney, P. (2006). China's African Safari. *YaleGlobal*, 03.01.2005, <http://yaleglobal.yale.edu/display.article?id=5106>, hentet 13.09.2006.
3. For en analyse af de historiske forbindelser mellem Kina og Afrika, se eksempelvis Gao, J. (1984). "China and Africa: The Development of Relations over Many Centuries." *African Affairs* 83(331): 241-250.
4. (1) Gensidig respekt for hinandens territoriale integritet og suverænitet; (2) gensidig ikke-aggression; (3) Ikke-indblanding i hinandens interne affærer; (4) lighed og gensidig udbytte; og (5) fredelig sameksistens.
5. Snow, P. (1988). *The Star Raft: China's Encounter With Africa*. London, Weidenfeld And Nicolson; Yu, G.T. (1988). "Africa in Chinese Foreign Policy." *Asian Survey* 28(8): 849-862.
6. Snow; Yu; Snow, P. (1994). China and Africa: Consensus and Camouflage. *Chinese Foreign Policy: Theory and Practice*. T. W. Robinson and D. Shambaugh. Oxford, Clarendon Press: 283-321.
7. Muekalia, D. J. (2004). "Africa and China's Strategic Partnership." *African Security Review* 13 (1): 5-11.
8. I f.eks. Mozambique og Zimbabwe støttede både Kina og Sovjetunionen frihedsbevægelser, men ikke de samme. Afrika blev anset for en passende arena for ideologiske slagsmål.
9. Snow *The Star Raft: China's Encounter With Africa*; Snow *China and Africa: Consensus and Camouflage*.
10. Shih, C.-y. (1993). *China's Just World. The Mor-*

- ality of Chinese Foreign Policy. Boulder, Colorado, Lynne Rienner Publishers Ltd.
11. Snow *The Star Raft: China's Encounter With Africa*.
 12. Ibid.
 13. Yu; Taylor, I. (1998). "China's foreign policy towards Africa in the 1990s." *Journal of Modern African Studies* 36(3): 443-460.
 14. Taylor.
 15. Wang, Q. (1998), 汪勤梅, 中国与非洲关系发展新时期, 和平与发展, 1998 no. 3, 48-52.
 16. Selvom kinesisk bistand til Afrika var for nedadgående i den sidste halvdel af 1980'erne, beløb den sig til US\$ 4.783 millioner fra 1956-1987. Taylor, I. (2004). The 'all-weather friend'? Sino-African interaction in the twenty-first century. *Africa in International Politics. External involvement on the continent*. I. Taylor and P. Williams. London, Routledge: 83-101.
 17. Medeiros, E.S. and M.T. Fravel (2003), China's New Diplomacy. *Foreign Affairs*, November/December, from: 2003<http://www.foreignaffairs.org/20031101faessay82604/evan-s-medeiros-m-taylor-fravel/china-s-new-diplomacy.html>, hentet 28.08.2006. Saunders, P. (2006), *China's Global Activism: Strategy, Drivers, and Tools*. Institute for National Strategy Studies, Occasional Paper 4, Washington DC: National Defense University Press.
 18. Zhang, H.M. 张宏明 (2000). "面向21世纪的中非政治合作", 西亚非洲双月刊, no. 5, s. 27-30
 19. Saunders, P. (2006).
 20. Chronology (2006). *Chronology: Key events of Chinese leaders' visits to Africa*, Chinese Government web site, http://english.gov.cn/2006-04/24/content_262517.htm, hentet 03-09-2006.
 21. <http://www.fmprc.gov.cn/zflt/chn/>, hentet 12.09.2006,
 22. Zhongguo (2006). Zhongguo (2006), 中国计划明年秋天召开中国非洲合作论坛首脑峰会 (http://news.xinhuanet.com/world/2005-08/23/content_3390643.htm, hentet 24.5.2006) 中国计划明年秋天召开中国非洲合作论坛首脑峰会 (http://news.xinhuanet.com/world/2005-08/23/content_3390643.htm, hentet 24.5.2006).
 23. BBC News (2006). "China's Hu urges more Africa ties", *BBC News* 27.04.2006, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/4949688.stm>, hentet 13.09.2006.
 24. Shinn, D.H. (2006). *Africa and China's Global Activism*, Paper presented at the National Defense University Pacific Symposium on "China's Global Activism: Implications for U.S. Security Interests, Fort Lesley J. McNair, June 20, <http://www.ndu.edu/inss/symposia/pacific2006/shinnpaper.pdf#search=%22David%20H.%20Shinn%20Africa%20and%20China's%20Global%20Activism%22>, Hentet 05-09-2006.
 25. <http://www.fmprc.gov.cn/zflt/chn/>.
 26. China Africa (2006). 中国对非洲政策文件 (二〇〇六年一月), http://www.gov.cn/gongbao/content/2006/content_212161.htm hentet 24.5.2006. NEPADs hovedprincipper er at arbejde for: (1) fred og sikkerhed; (2) demokrati, god politisk og økonomisk regeringsførelse samt god virksomhedsledelse; (3) regionalt samarbejde og integration; (4) kapacitetsudvikling.
 27. Lu G. (2006). *China Approaches Africa – Lu Guozeng, Chinese Vice Foreign Minister, Accepts an Exclusive Interview with China Radio International on January 18, 2006*. Chinese Ministry of Foreign Affairs website, 19 January (<http://www.fmprc.gov.cn/eng/zxxx/t232312.htm> hentet 03-09-2006).
 28. En del af organisationerne som nævnes i dette afsnit kan findes på denne side: <http://www.china.org.cn/chinese/zhuanti/zf/426976.htm>, hentet 03-09-2006.
 29. <http://www.idcpc.org.cn/about/jgsz.htm>, hentet 12.09.2006
 30. Thompson, D. (2005). "China's Soft Power in Africa: From the "Beijing Consensus" to Health Diplomacy." *China Brief* V(21): 1-4
 31. Zhongguo Q. (2006). 中国企业欲参建非洲水力大坝 发电量为三峡2倍, <http://news.sina.com.cn/c/2006-09-07/00029953197s.shtml>, hentet 12.09.2006.
 32. Alden, C. 2005). "China in Africa." *Survival* 47 (3): 147-164. Shinn (2006).
 33. Klare, M. and D. Volman (2006). "America, China & the Scramble for Africa's Oil." *Review of African Political Economy* 33(108): 297.
 34. Downs, E. S. (2000). *China's Quest for Energy Security*, Rand Corporation.
 35. Klare and Volman; Tull, D.M. (2006). "China's engagement in Africa: scope, significance and consequences." *Journal of Modern African Studies* 44(3): 459-479.

36. Kane, T.M. and L.W. Serewicz (2001). "China's Hunger: The Consequences of a Rising Demand for Food and Energy." *Parameters* **31**(3): 63-75.
37. Sandrey, R. (2006). "The African Trading Relationship with China." Retrieved May 29th 2006, 2006, from http://www.tralac.org/pdf/20060301_china_trade.doc. Denne figur omfatter hele det afrikanske kontinent. I 2005 udgjorde Nordafrikas eksport til Kina knap 9% af kontinentets samlede eksport, hvorimod Nordafrikas import fra Kina udgjorde godt 26% af den samlede import
38. Sydafrika, Nigeria, Sudan, Benin, Ghana, Togo, Kenya, Elfenbenskysten, Tanzania, og Etiopien.
39. Zimbabwe, Namibia, Mali, Swaziland, og den Centralafrikanske Republik havde tillige et lille handelsoverskud i 2005.
40. Sandrey. "The African Trading Relationship with China."
41. UNCTAD (2005). *Economic Development in Africa. Rethinking the Role of Foreign Direct Investment*. New York & Geneva, United Nations Conference on Trade and Development.
42. De problemer, der er forbundet med afhængighed af eksport af et primært produkt er samlet i konceptet 'Dutch Disease', der kort fortalt påpeger, at en forøgelse af indtægter fra naturressourcer vil de-industrialisere en nation ved at appreciere landets valuta og dermed gøre andre produkter mindre konkurrencedygtige internationalt.
43. Dobler, G. (n.d.). South-South business relations in practice: Chinese merchants in Oshikango, Namibia. www.ids.ac.uk/asiandrivers, hentet 12.09-2006
44. Chen, M.-X., A. Goldstein, et al. (2005). China and India: What's in it for Africa? OECD Development Centre; Jenkins, R. and C. Edwards (2006). "The Asian Drivers and Sub-Saharan Africa." *IDS bulletin* **37**(1): 23-32; Kaplinsky, R. and M. Morris (2006). Dangling by a thread: how sharp are the Chinese scissors. Sussex, Institute of Development Studies: 85; Stevens, C. and J. Kennan (2006). "How to Identify the Trade Impact of China on Small Countries." *IDS bulletin* **37**(1): 33-42.
45. Data vedr. kinesiske investeringer i Afrika er meget mangelfulde, og kun sjældent skelner de mellem forskellige typer af investeringer (oversøiske kinesere, statsejede virksomheder, og private virksomheder). Med disse forbehold in mente ser det ud til, at kinesiske investeringer i Afrika er stigende således at Kina nu er den tredjestørste investor i Afrika efter USA og Frankrig, men samtidig at investeringerne i Afrika er faldende i forhold til kinesiske investeringer i andre dele af verden Liu, X., T. Buck, et al. (2005). "Chinese economic development, the next stage: outward FDI?" *International Business Review* **14**(1): 97-115.
46. Kaplinsky, R., D. McCormick, et al. (2006). The Impact of China on Sub-Saharan Africa. Sussex, Institute of Development Studies: 38. Hilsum, L. (2006) We Love China. *Granta* **Volume**, DOI:
47. <http://xyf.mofcom.gov.cn/aarticle/ztxx/ab/200512/20051201204880.html>, hentet 5-9-2006.
48. Nolan, P. and J. Zhang (2002). "The Challenge Of Globalization For Large Chinese Firms." *World Development* **30**(12): 2089-2107. Resultater fra et studie af transnationale olieselskaber i Sudan understøtter dette argument. Her viser det sig for det første at de kinesiske selskaber teknologier var under international standard og for det andet at de ikke kun var i Sudan for at sikre adgang til energi, men også for at lære Patey, L. A. (2006). A Complex Reality: The Strategic Behaviour of Multinational Oil Corporations and the New Wars in Sudan. Copenhagen, Danish Institute for International Studies: 60..
49. Kina er naturligvis ikke alene om at opdyrke sine interesser på det afrikanske kontinent. Ud over traditionelle vestlige aktører, er flere andre asiatiske lande aktive i Afrika, ofte i konkurrence med Kina, f.eks. Indien (Goldstein et al. 2005) og Japan (Cornelissen & Taylor 2000).
50. Fem afrikanske lande opretholder nu diplomatiske forbindelser med Taiwan: Burkina Faso, Gambia, Malawi, São Tomé e Príncipe, og Swaziland, og har dermed ikke officielle forbindelser med Folkerepublikken Kina.
51. Tull "China's engagement in Africa: scope, significance and consequences."
52. Alden.
53. For en mere omfattende gennemgang se Thompson (2005).
54. "China's assistance to Africa sincere, without political conditions: Premier", *People's Daily Online*, 16.12.2003,, http://english.people.com.cn/200312/15/eng20031215_130466.shtml, hentet 13.09.2006.
55. "Africa Welcomes China's Debt-Relief Move", *People's Daily online*, 11.10.2000, http://english.people.com.cn/english/200010/11/eng20001011_52381.html, hentet 23.09.2006.

56. Eisenman, J. and J. Kurlantzick (2006). "China's Africa Strategy." *Current History* (May 2006): 219-224.
57. van de Looy, J. (2006). *Africa and China: A Strategic Partnership?*, ASC Working Paper, 67/2006, Leiden, The Netherlands, African Studies Centre.
58. Kina var nr. 11 på listen over våbeneksporterende lande i perioden 2001-2005 med en eksport der udgjorde omkring 1/18 af eksporten fra hver af hhv. Rusland (nr. 1) og USA (nr. 2) ("Armaments, Disarmament, and International Security". *SIPRI Yearbook 2006*. Oxford University Press: Appendix 10.
59. Shinn.
60. Amnesty (2006). *People's Republic of China, Sustaining conflict and human rights abuses. The Flow of arms accelerates*, Amnesty International.
61. China Daily (2006). *China's Weapon Exports, 'legal, unimpeachable'*, 13.06.2006, http://www.chinadaily.com.cn/china/2006-06/13/content_615026.htm, hentet 12.09.2006.
62. To gode eksempler på denne nye mulighed for de Afrikanske ledere er Robert Mugabe, Zimbabwe, der har erklæret en national "Look East" politik, og Angola, der for nylig kunne undgå at implementere IMF's krav om gennemsigtighed og god regeringsførelse ved at vende sig mod Kina, der gav Angola et lån på US\$ 2 milliarder mod at få rettigheder til olieudvindingen i landet.
63. Thompson, D. (2004). "Economic Growth and Soft Power: China's Africa Strategy." *China Brief* IV(24): 3-5. Tchad er den sidste i rækken af gode eksempler (for nylig har også Senegal og Liberia 'skiftet hest'). Tchad valgte i begyndelsen af august 2006 at afbryde diplomatiske forbindelser med Taiwan for at genetablere forbindelserne med Kina – den omvendte proces fandt sted for ni år siden. Ikke overraskende forlyder det nu, at kinesiske olieselskaber skal overtage udvindingen af den olie som hhv. et amerikansk og et malaysisk firma har stået for indtil de i slutningen af august blev smidt ud af landet på baggrund af beskyldninger om skatteunddragelse. Nako, M. (2006). Chad orders Chevron, Petronas to leave. *Businessweek Online*, Businessweek Online.
64. Reed, J. (2006). China issues Zambian election threat, *Financial Times (electronic version)*, 06.09.
65. NCCZ (2004). Development of Contractor Registration Scheme with a Focus on Small Scale Civil Work Contractors. Lusaka, National Council for Construction Zambia: 111.
66. USA er et klassisk eksempel, men nu er Japan også begyndt at udforske det afrikanske kontinent.
67. Blandt de mere kuriøse tiltag i denne henseende kan nævnes åbningen af et 'Confucius Center' samt lanceringen af en kinesisk ejet radiokanal i Nairobi i 2006. Begge skal promovere kinesisk kultur og sprog i Kenya. Zimbabwe holder sig heller ikke tilbage. Zimbabwes nationale politikommissær har netop opfordret de nye aspiranter på politiskolen til at lære kinesisk. Leonard, T. (2006). Africa, China Bonds Have Mutual Benefits. *Washington Post*.
68. Jenkins and Edwards; Stevens and Kennan "How to Identify the Trade Impact of China on Small Countries."
69. Haugen, H.Ø. and J. Carling (2005). "On the edge of the Chinese diaspora: The surge of baihuo business in an African city." *Ethnic and Racial Studies* 28(4): 639-662; Dobler, G. (n.d.). The way to consumption. International commodity flows and trade networks in Oshikango, Namibia.
70. Reuters (2006). Africa: China's great leap into the continent. *Reuters AlertNet*.
71. En officiel kronologi (på kinesisk) over Kinas relationer med Afrika fra 1949-2003 kan findes på denne adresse: <http://www.china.org.cn/chinese/HIAW/445819.htm>.